

прав, своїх законних повноважень, встановлюваних усім суспільством.

Як система добровільних об'єднань громадян, спрямованих на активну, відповідальну, компетентну участь у політиці, громадянське суспільство завжди вважалось об'єктивним підґрунтям для демократичних суспільних трансформацій. Особливості сучасного політичного розвитку як України, так і світу в цілому, великою мірою впливають на зміст і форми демократії, посилюють глибокий зв'язок реального здійснення народовладдя з функціонуванням структур громадянського суспільства.

Громадянське суспільство виступає своєрідним гарантом демократизації, перепонує на шляху надмірного зростання авторитарних тенденцій. Саме його інститути — політичні партії, професійні об'єднання, асоціації, творчі спільноти, система освіти, сім'я, церква — здатні ефективно виражати й обстоювати суспільні інтереси та потреби.

Виходячи з органічного зв'язку між демократизацією та розвитком громадянського суспільства формування реальної громадянської комунікативності можна вважати наріжною проблемою демократичних модернізаційних процесів у політичній сфері. Нове розуміння сутності та ролі громадянського суспільства має ґрунтуватися на ідеях про його самоорганізацію, перебудову суспільних відносин поза межами авторитарного державного впливу, а також відновленні зв'язків між громадянами через недержавні канали. Саме завдяки цьому громадянське суспільство набуває значення головного орієнтиру модернізації системи.

Генезис ідеї громадянського суспільства коріниться в об'єктивній потребі індивідуальної свободи, самоцінності кожної окремої особи. Однак матеріальна свобода має реалізуватися в такому громадянському просторі, де людські вполюбання давали б для суспільства позитивні результати.

Сутність та структура громадянського суспільства. Економічне підґрунтя громадянського суспільства мають становити ринкові відносини. Його формуванню передусім розвиток різноманітних форм власності з переважанням приватного капіталу. Регульована ринкова інфраструктура спонукає людей до ділової активності, заповзятливості,

створює передумови для плідної роботи. Наявність власності стає умовою свободи особистості в громадянському суспільстві. Проте слід пам'ятати, що свобода без правових меж може зруйнувати саме громадянське суспільство.

У політичній сфері громадянське суспільство повинне забезпечувати всім своїм громадянам вільну участь у державних і громадських справах. Держава і громадяни, за наявності закону і рівності перед ним, мають певний спільний інтерес і реалізують його. Інакше кажучи, створюється демократична правова держава, в якій ці інтереси реалізуються на основі міжнародно визнаних норм. У такій державі недопустима дискримінація за національними, етнічними, політичними, релігійними, статевими ознаками. Забезпечуються надійний законодавчий захист особистості й гідності громадянина (недоторканності його житла і майна, вільного вибору професії, визначення місця проживання, пересування країною та за її межами, таємниці листування, телефонних розмов та інших видів сучасного спілкування, свободи слова, друку та інформації), його вільне самовизначення у світоглядних і духовних інтересах, а також усебічний захист громадянських прав з боку судових органів і громадських організацій.

У соціальній та духовній сферах громадянське суспільство спирається на якнайширшу соціальну структуру, що постійно змінюється й удосконалюється. У ній встановлюються відносини, пов'язані з індивідуальним вибором, політичними та культурними ціннісними орієнтаціями. Завдяки можливості реалізації різноманітних інтересів досягається культурно-політичний плюралізм, важливий для життєздатності громадянського суспільства.

Таким чином, громадянське суспільство набуває вигляду сукупності суспільних відносин (економічних, соціальних, політичних, духовних), формальних, а також неформальних структур, які задовольняють спектр потреб та інтересів індивідів або їхніх груп, адекватних досягнутому рівневі суспільного розвитку.

Що вище є організація громадянського суспільства, то повніше виявлюються його єдність, інтегративність, соборність, що впорядковує, підсилює різноманітні індивідуальні, групові, організаційні центри. Не кожному сукуп-